

Múzeumpedagógiai feladat

Látogatás az ELTE Ásványtárában

A feladatlapot összeállította: Csintalan Lilian, 2013

Az ELTE Ásványtárába (Budapest, 1117, Pázmány Péter sétány 1/C.) tervezett tárlatvezetést 9. osztály számára készítettem, hiszen itt jelenik meg hangsúlyozottabban a tananyagban az ásványok és kőzetek keletkezése, hasznosítása. A tananyag sokkal inkább a kőzetekre, mint az ásványokra koncentrál, így ez a tudásanyag kiegészítő jellegű. Éppen ezért a diákok számára legérdekesebb részekre koncentráltam, az értékes, érdekes, használható ásványokra, illetve azok meghatározására, felismerésére. A tárlat földszinti részét nézzük végig a tanulókkal. A feladatokat csoportmunkában terveztem megvalósítani.

A tárlatvezetés 4 szakaszból áll

1. Egy rövid bevezető, kedvcsináló szakasszal indul. Megbeszéljük a tanulókkal a tárlatlátogatás feltételeit (mit szabad és mit nem), utána összefoglaljuk a legfontosabb ismereteket. Ezután egy játék következik, amely arra épít, hogy a tanulók több ásvánnyal találkoztak már a mindennapi életben. Az adott ásványokról először egy, majd egyre több jellemzőt tudnak meg. Az a cél, hogy minél kevesebb jellemzőből kitalálják a csapatok, melyik ásványról lehet szó. Ezt követően megbeszéljük a feladatokat, megnézzük az ásványokat.
2. A következő rész, az ásványok meghatározásáról, felismeréséről szól. A csapatoknak minél több szempontot kell gyűjteniük, melyeket közösen megbeszélünk, az adott szempontoknál egy vagy több jellemző ásványt megnézve, megvizsgálva. A kristályok keménységével kapcsolatban a tárlatvezetés végén egy feladat vár a tanulókra. Fényképet vagy rajzot kell készíteniük a kőzetekről, melyekből illusztrált keménységi listát készítenek a következő tanítási órára.
3. A harmadik részben a tanulók tartanak kiselőadásokat egy-egy olyan témáról, ami a kiállításon is hangsúlyosan megjelenik, és a tanulók számára is érdekes lehet. Ezekre a diákok előre készülnek, mindegyikhez megadtam egy-egy forrást, amit felhasználhatnak a készülés során. Itt 3-5 rövid kiselőadást tartanak a tanulók.
4. Az utolsó rész a feladat teljesítéséről szól, ekkor kapják meg a csapatok a feladatlapot. A keménységi listához kell készíteni fotókat, illetve minden csoportnak ki kell osztani a következő címetek: a tárlat legszebb ásványa, a tárlat leghasznosabb ásványa, a tárlat legértékesebb ásványa, illetve egy különdíjat.

Feladatkörülmények

Legfontosabb ismeretek, bevezetés

Az ásvány a földkéreg többnyire egyetlen képlettel leírható, egynemű, szervesetlen eredetű alkotórésze. Körülbelül 2000 ásványt ismerünk, egy tizedük úgynevezett kőzetalkotó ásvány (pl.

kvarc, csillám, földpát), ezek alkotják a kőzeteket. Ásványokat felépítő atomok kristályrácsba rendeződnek, ez sokszor az ásvány formáján is látszik. Tehát a legrövidebben összefoglalva az ásvány természetes, kristályos vegyületek. A drágakövek pedig esztétikus, megmunkálható, ellenálló, értékhordozó ásványok (melyekhez sokszor hiedelmek fűződnek).

1. Bevezető feladat

Az ásványok közül rengeteget használtak, ismertek már. De ki ismeri azokat a legalaposabban?

4x4 Kérdezz! – Felelek

a) aranyérc

1. fogászati alapanyag
2. a bölcsek köve igencsak meggyarapítaná a készleteinket
3. a hatalom legáltalánosabb jelképe
4. Egerszergi Krisztina 5, Kásás Tamás 3, Szilágy Áron 1 ilyen anyagú éremmel büszkélkedhet

b) gipsz

1. gyönyörű sivatagi rózsák formájában is megtalálható
2. házak vékony, könnyű falait is ebből készítik
3. értékes változatából, az alabástromból, dísz tárgyakat is készítenek
4. ha eltörik a kezed, ezzel rögzítik a csontot

c) azbeszt

1. éghetetlen, saválló ásvány
2. fonalakra, rostokra lehet szedni (kanóc, hamvasztási lepel ebből készült)
3. nagy hőmérsékletnek kitett berendezéseket, gőzturbinákat szigeteltek vele
4. ma már tilos a használata, rákkeltő hatása miatt hazánkban betiltották.

c) rézérc

1. elektromos vezetékeket készítenek belőle
2. Rembrandt és Dürer rengeteg gyönyörű képet karcolt bele
3. pálinkafőzőt készítenek ötvözetéből
4. ez fedti az Esztergomi Bazilika kupoláját

2. Ásványok felismerése

Honnan lehet az ásványokat megkülönböztetni egymástól? Mely jellemzők alapján tudunk azonosítani egy-egy ásványt?

Tanulókkal összeszedjük az ötleteket, minden jellemzőnél megnézzünk egy-egy jellemző ásványt.

1. szín

Vannak saját színű és álszínes ásványok is, ezért nem elég csak megnézni azokat, porcelánt szoktak karcolni az ásvánnyal.

pl. a lila ametiszt átlátszó, fehér porú, az azurit kék, a malachit gyönyörű zöld színű

2. szag

pl. kén

3. íz

pl. kősó

4. mágneseesség

pl. magnetit

5. átlátszóság

opak= átlátszatlan

átlátszó (pl. hegyikristály)

áttetsző (pl. opál)

6. fény

pl. fémfényű (rézérc, aranyérc, pirit), gyöngyházfényű (muszkovit)

7. kristályforma

pl. kősó – szabályos kocka, berill – hexagonális

Kristályhalmazokat is alkotnak pl. tűs-szálak, vaskobak (hematit)

8. Keménység: 10-es skála

Ehhez a részhez nagyon jó lenne, ha a gyerekek kézbe tudnák venni az ásványok egy részét (természetes nem a kiállított darabok közül)

Körömmel karcolható: 1-2 – grafit (terméselem), gipsz (szulfát)

Túvel karcolható: 3-4 – kalcit (karbonát), fluorit (halogénid)

Késsel karcolható: 5 – apatit (foszfát) és üveggel karcolható: 6. földpát - ortoklász (szilikát)

Üveget karcolja: 7-8 – kvarc(oxid), topáz (szilikát)

Üveget nagyon jól szántja: 9-10 – korund (oxid), gyémánt (terméselem)

3. Tanulói bemutatók

A csoportoknak előre kell készülnie egy-egy témából. A témák kiválasztásánál több dolgot figyelembe vettem. Először is olyan feladatokat választottam, amik a tanulók számára érdekesek, akár nem csak földrajzos, hanem történelmi szempontból is. Másrészt az alábbi témák hangsúlyosan megjelennek a kiállításon is.

Témák:

Gyémántok: *leghíresebb gyémántok, hogyan csiszolják, miért nevezik „véres gyémántnak”?*

- Belényi Dániel: Sierra Leone – A véres gyémántok földje Földgömb 2010/5

- Gyémánt: az ásványok királya – Time Life Nagyító: Bolygónk, a Föld, Park Kiadó, 1999, 66–67. o.

Aranyláz:

Mi az arany? – Time Life Nagyító: Bolygónk, a Föld, Park Kiadó, 1999, 68–69. oldal

Ezerarcú kvarc:

A kőzetalkotó ásványok, kvarc – Mi micsoda?, Ásványok és kőzetek, Tessloff és Babilon Kiadó, 1998, 28–29. o.

Meteoritok:

<http://www.afoldgomb.hu/ko-kovon/444-kozmi-kus-sebhelyek-foldon>, (Földgömb 2007/3. szám)

Kénbányák:

Kundermann Balázs: HAMUESŐBEN, KÉNGŐZBEN – jávai vulkánok markában Földgömb 2012/8.

4. Lezárás, feladatlap kiosztása

A kiselőadások után lezárjuk a múzeumlátogatás közös részét, a továbbiakban a csoportok külön-külön dolgoznak, körülbelül 15-20 perc áll a rendelkezésükre. A feladatlapokat következő órán beszéljük meg.

FELADATLAP

Csoportnév:

1. feladat

Keressétek meg és készítsetek fényképet a keménységi skála különböző ásványairól!
Ezekből a fényképekből készítsetek fényképes keménységi skálát következő órára! (A zárójelben lévő csoport segít abban, hogy a tárlat melyik részén találod az ásványt!)

Körömmel karcolható:

- 1: grafit (terméselem),
- 2: gipsz (szulfát)

Tűvel karcolható:

- 3: kalcit (karbonát),
- 4: fluorit (halogenid)

Késsel karcolható:

- 5: apatit (foszfát)

Üveggel karcolható:

- 6: földpát – ortoklász (szilikát)

Üveget karcolja:

- 7: kvarc (oxid),
- 8: topáz (szilikát),

Üveget nagyon jól szántja:

- 9: korund (oxid)
- 10: gyémánt (terméselem)

2. feladat

Osszátok ki a következő címeket:

A tárlat legszebb ásványa

A tárlat leghasznosabb ásványa

A tárlat legértékesebb ásványa

illette egy *Különdíjat*

Írjátok fel a díjazottak nevét és képletét!